
Prof.dr Nebojša ŠARKIĆ*
Mladen NIKOLIĆ**

OVLAŠĆENJA U IZVRŠNOM POSTUPKU

Izvršenje kao završnica postupka u kojem izvršni poverilac ostvaruje svoja potraživanja prema izvršnom dužniku obično je za izvršnog poverioca još jedan lavirint (do duše kraći) kroz koji treba da prođe, nakon prolaska kroz lavirint parničnog postupka koji je prethodio donošenju izvršne isprave. S druge strane za izvršnog dužnika izvršenje koje se sprovodi prema njemu na predlog izvršnog poverioca predstavlja za njega suočavanje sa realnošću koju treba da proizvede izvršna sudska odluka, koja, kao i sam postupak koji je prethodio njenom donošenju je za izvršnog dužnika bila nešto imaginarno. Stranke u postupku izvršenja imaju sukobljene interese. Izvršni poverilac ima interes da što pre namiri svoje potraživanje i time okonča postupak izvršenja, a izvršni dužnik da, koristeći sva dozvoljena, a često i nedozvoljena sredstva, ovaj postupak što više "razvuče" i osujeti namirenje izvršnog poverioca. Obe stranke

* Prof.dr Nebojša Šarkić, Pravni fakultet univerziteta "Union", Beograd.

** Mladen Nikolić, sudija Trgovinskog suda u Beogradu.

u tom postupku mogu koristiti različita ovlašćenja koja za njih proizilaze iz ZIP-a.

U ovom referatu ukazaćemo na neka od ovlašćenja koja u postupku izvršenja imaju stranke, njihovi zastupnici i punomoćnici, treća lica i učesnici u postupku, pojedini državni organi, kao i sam sud. Neka od ovlašćenja su uobičajena i redovno se koriste u postupku izvršenja, a za nekim stranke retko posežu, a po svom značaju su takva da bi im korišćenje tih ovlašćenja olakšalo i poboljšalo položaj u postupku izvršenja.

STRANKE

Zakon o izvršnom postupku ("Sl. glasnik RS", br. 125/04 u daljem tekstu ZIP) definiše izvršnog poverioca kao lice čije se potraživanje ostvaruje u postupku izvršenja i obezbeđenja (član 28. tačka 2. ZIP).

Kada je u pitanju postupak izvršenja, lice po čijem zahtevu je doneta izvršna isprava ili lice na koje je na osnovu člana 37. stav 1. ZIP preneseno potraživanje, je ono lice koje je aktivno legitimisano da vodi izvršni postupak protiv izvršnog dužnika.

Osim na osnovu izvršne isprave, izvršni poverilac može, ali samo radi ostvarenja novčanog potraživanja, voditi izvršni postupak na osnovu verodostojne isprave, pod uslovom da je to lice naznačeno kao izvršni poverilac u verodostojnoj ispravi. Za ovu vrstu izvršnog postupka nema mesta primeni člana 37. stav 1. ZIP-a, o prenosu potraživanja.

U položaju izvršnog poverioca može se naći svako fizičko ili pravno lice stim što postoji izuzetak za vođenje tzv. skraćenog izvršnog postupka (na osnovu pojedinih verodostojnih isprava) s obzirom da je ovaj postupak predviđen samo za pravna lica, odnosno preduzetnike kao izvršne poverioce.

Svoje pravo da vodi izvršni postupak protiv izvršnog dužnika i na taj način ostvari svoje potraživanje izvršni poverilac "izvlači" iz izvršne isprave, odnosno iz isprava ili odluka iz člana 37. stav 1, kao i verodostojne isprave. To dalje znači da "sud u izvršnom postupku vezan načelom formalnog legaliteta, pri donošenju rešenja o izvršenju nije ovlašćen da preispituje i utvrđuje stvarnopravnu legitimaciju poverioca, stoga se ni svojstvo poverioca ne može činiti zavisnim od njegove pozicije u materijalnopravnom odnosu u da-

tom trenutku".¹⁾ Zbog navedenog možemo reći da je izvršni poverilac stranka u procesnopravnom smislu. Upravo iz navedenih razloga ZIP za razliku od prethodnih Zakona o izvršnom postupku ("Sl. list SFRJ", br. 20/78, "Sl. list SRJ", br. 28/00) koji su koristili izraz poverilac, sada upotrebljava izraz, izvršni poverilac, te pravi jasnu razliku između izvršnog poverioca kao stranke u postupku izvršenja i poverioca kao subjekta u materijalnopravnom smislu.

Sva fizička i pravna lica imaju stranačku sposobnost, ali će pojedina od ovih lica u izvršnom postupku kada se pojavljuju u ulozi izvršnog poverioca iz određenih razloga zastupati zastupnici ili punomoćnici. Maloletna lica i poslovno nesposobna lica zastupaće zakonski zastupnik ili staralac. Državu, njene organe i jedinice lokalne samouprave zastupaće javni pravobranilac, što je uređeno posebnim propisom, a privredna društva zastupaće zakonski, odnosno statutarni zastupnici (direktor, predsednik upravnog odbora, jedan ili više ortaka, jedan ili više komplementara) ili prokurista. Ova lica koja se na osnovu posebnih zakona pojavljuju kao zastupnici određenih fizičkih ili pravnih lica mogu punomoćjem ovlastiti neko drugo lice da preduzima radnje u izvršnom postupku za izvršnog poverioca.

Izvršni sud na osnovu člana 73. stav 3. ZPP u vezi člana 27. ZIP može priznati svojstvo stranke i nekim oblicima udruživanja i organizovanja koja nemaju stranačku sposobnost, pod uslovima iz navedene odredbe ZPP-a, to najčešće može biti slučaj kada je u pitanju izvršenje po službenoj dužnosti (član 2. stav 2. ZIP) i to iz određenih praktičnih razloga.

Brojne radnje koje se tiču pokretanja, vođenja i okončanja izvršnog postupka su u dispoziciji izvršnog poverioca. Postupak izvršenja pokreće se predlogom koji nadležnom sudu podnosi izvršni poverilac (član 2. stav 1. ZIP) uz izuzetak kada je u pitanju izvršenje po službenoj dužnosti.

Kada podnosi predlog za izvršenje radi ostvarenja novčanog potraživanja izvršni poverilac je dužan da u predlogu pored ostalog naznači sredstvo izvršenja kojim će se naplatiti potraživanje. Posledica izostanka naznačenja sredstva izvršenja kada je u pitanju ostvarenje novčanog potraživanja jeste neurednost predloga u smislu člana 49. stav 1. ZIP te dalje da će sud ili vratiti izvršnom poveriocu

¹⁾ Dr Borivoj Starović, Komentar Zakona o izvršnom postupku, strana 49, izdavač, "Pravo" d.o.o. Novi Sad, 1991.g.

predlog radi uređenja ukoliko isti nema punomoćnika advokata (član 103. stav 2. ZPP u vezi člana 27. ZIP) odnosno da će odmah odbaciti predlog u slučaju ako je predlog podneo punomoćnik advokat, (član 103. stav 6. ZPP u vezi člana 27. ZIP). Koje sredstvo izvršenja od onih koja mu stoje na raspolaganju i taksativno su predviđena članom 42. stav 2. ZIP-a će izvršni poverilac naznačiti u predlogu za izvršenje i da li će to biti više sredstava (član 8. stav 1. ZIP-a) ili samo jedno u dispoziciji je izvršnog poverioca i u tom pogledu ZIP u fazi stavljanja predloga za izvršenje ne predviđa nikakva ograničenja za izvršnog poverioca.

Izvršni poverilac u svakom trenutku (član 51. ZIP), dok izvršenje nije sprovedeno u celosti, može povući predlog za izvršenje i za ovu radnju u postupku nije mu potreban pristanak izvršnog dužnika. U izvršnom postupku ne postoji institut odricanja od predloga za izvršenje (za razliku od parničnog postupka) u kome tužilac na osnovu člana 337. ZPP može da se odrekne tužbenog zahteva. Posle povlačenje predloga za izvršenje, izvršni poverilac može podneti novi predlog, a posledice koje ga pogađaju tiču se roka u kome je prema zakonu u zavisnosti od vrste potraživanja mogao tražiti izvršenje i troškove postupka. Rok koji je istekao pre podnošenja novog predloga za izvršenje uračunava se u rok u kome je izvršni poverilac mogao predložiti izvršenje.

Pre otpočinjanja sprovođenja izvršenja izvršni poverilac može predložiti odlaganje izvršenja i bez saglasnosti izvršnog dužnika, pri čemu je izvršni poverilac dužan da predlog za odlaganje stavi u roku u kome je prema zakonu dužan da zahteva izvršenje (član 63. st.1-3. ZIP). Npr. rok od 30 dana kod izvršenja odluke donete u sporu zbog smetanja državine ili u radnom sporu.

Ukoliko je pak izvršenje otpočelo, za odlaganje koje tada predloži izvršni poverilac neophodno je da se predlogu izvršni dužnik ne protivi.

Postoje i druge radnje i prava u postupku izvršenja koje su u dispoziciji izvršnog poverioca, kao npr.: korišćenje pravom dosuđenja stvari izvršnom poveriocu prilikom prodaje pokretnih stvari i nepokretnosti (čl. 90. i 134. ZIP), korišćenje pravom preče kupovine prilikom prodaje nepokretnosti (član 118. ZIP).

Izvršnog dužnika ZIP definiše kao lice prema kome se ostvaruje potraživanje u postupku izvršenja i obezbeđenja i možemo zaključiti da je na navedeni način izvršni dužnik ispravno označen

kao stranka u procesnopравnom smislu. Kao stranka u postupku on je ovlašćen da se koristi svim sredstvima koja mu prema ZIP-u stoje na raspolaganju. To su pre svega svi pravni lekovi, predlog za odlaganje, zahtevi za izuzeće i isključenje, delegaciju...

Ovde ćemo ukazati na neka specifična ovlašćenja-radnje u postupku koje su u dispoziciji izvršnog dužnika, ali koje se ređe pojavljuju (koriste) u praksi.

Izvršni dužnik može u skladu sa odredbom člana 8. st. 4. i 6. ZIP-a predložiti promenu sredstva izvršenja u odnosu na ono koje je predložio poverilac.

U postupku izvršenja na nepokretnosti na osnovu člana 104. st. 1. i 3. ZIP-a, izvršni dužnik može predložiti da se odredi izvršenje na drugoj nepokretnosti, a ne na onoj koju je predložio izvršni poverilac, pod uslovom da je po svojoj vrednosti dovoljna za ostvarenje potraživanja.

Jemstvo koje se kao institut predviđen ZIP-om pojavljuje u više slučajeva, nedovoljno koristi i to kako od strane suda, tako i od samih stranaka. Izvršni dužnik može uz predlog za odlaganje ponuditi polaganje jemstva kao obezbeđenje za štetu koju bi izvršni poverilac mogao pretrpeti zbog neosnovanog odlaganja. U postupku obezbeđenja izvršni dužnik može položiti jemstvo i na taj način ishodovati da sud umesto privremene mere koju je predložio izvršni poverilac, samo odredi polaganje jemstva (kao vrstu obezbeđenja) ili da obustavi postupak po već određenoj privremenoj meri i ukine sprovedene radnje. Kada je u pitanju prethodna mera izvršni dužnik može položiti iznos potraživanja kod suda, što će za posledicu imati obustavu postupka po određenoj prethodnoj meri i ukidanje sprovedenih radnji.

Specifičnost izvršnog postupka kod nas jeste u tome da je i dalje prisutno naglašeno načelo oficijelnosti i ono se posebno iskazuje u odredbi člana 7. ZIP-a prema kojoj je sud dužan da kada su ispunjeni uslovi za donošenje rešenja o izvršenju i za sprovođenje izvršenja, da donese rešenje o izvršenju i preduzima radnje sprovođenja izvršenja.

Navedeno načelo ima za posledicu da je sud dužan i bez posebnog predloga izvršnog poverioca da preduzima (niz) sledeće radnje u postupku: izlazak i popis pokretnih stvari, zakazivanje prodaje pokretnih stvari, određivanje vrednosti nepokretnosti, radnje prilikom prodaje nepokretnosti (zakazivanja prodaje, dosuđenje,

predaja i namirenje), dostavljanje rešenja o izvršenju na naplatu NBS-OPN. Ovo ističemo posebno iz razloga jer je primećeno u praksi da prilikom postupanja u izvršnom postupku pojedini sudovi ne poštuju načelo oficijelnosti, nego "čekaju" predlog stranke kako bi preduzeli radnju koju su dužni da preduzmu po službenoj dužnosti.

PUNOMOĆNICI, ZASTUPNICI

Za punomoćnike stranaka u izvršnom postupku važe sva pravila propisana odredbama čl. 84-95. ZPP koja se na osnovu člana 27. ZIP shodno primenjuju u postupku izvršenja. Postoje pojedini izuzeci koji su posledica specifičnosti izvršnog postupka u odnosu na parnični, zbog čega su neke od pomenutih odredbi ZPP-a neprimenjive u postupku izvršenja. Npr. to su odredbe, koje se tiču zastupanja u postupku po reviziji i ponavljanju postupka (nisu dozvoljeni u izvršnom postupku), te odricanje od tužbenog zahteva.

Pitanje ovlašćenja punomoćnika izvršnog poverioca u postupku izvršenja pojavljuju se kao interesantna (sporna) u nekoliko slučajeva:

Prvi se tiče punomoćnika koji je advokat i kome je stranka izdala punomoćje za vođenje parničnog postupka, ne određujući bliže ovlašćenje u punomoćju. Na osnovu takvog punomoćja punomoćnik advokat je ovlašćen da pokrene (inicira) izvršni postupak podnošenjem predloga, kao i da u tom postupku preduzima sve potrebne radnje. Treba naglasiti da je advokat ipak dužan da u smislu odredbe člana 89. stav 1. tačka 2. u vezi člana 92. stav 1. ZPP, a sve u vezi člana 27. ZIP-a, uz predlog za izvršenje podnese i primerak punomoćja koje mu je izdato za vođenje parničnog postupka koji je prethodio izvršenju.

Za punomoćnika koji nije advokat uvek je potrebno posebno punomoćje izdato od strane izvršnog poverioca za pokretanje i vođenje izvršnog postupka, uz ograničenja iz člana 90. ZPP u vezi člana 27. ZIP

Za preduzimanje pojedinih radnji u postupku izvršenja, punomoćnik izvršnog poverioca, treba da poseduje posebno (specijalno) punomoćje, na kome je overen potpis izvršnog poverioca. Za radnju prijema novčanog potraživanja kada je u pitanju izvršni poverilac fizičko lice, neophodno je postojanje posebnog punomoćje

za prijem novca u slučaju kada je u pitanju isplata u gotovom novcu. Kod pojedinih činidbi, za prijem u posed nepokretnosti ili za prijem u posed pokretnih stvari, takođe je potrebno posebno punomoćje.

Kada je u pitanju izvršenje, koje se sprovodi u cilju naplate novčanog potraživanja pravnog lica izvršnog poverioca, sa računa izvršnog dužnika kod banke, nije dozvoljeno da se u rešenju o izvršnju naloži isplata novčanog iznosa koji potražuje izvršni poverilac preko njegovog punomoćnika koji poseduje posebno punomoćje za prijem novca. Ovo iz razloga jer bi navedeno raspolaganje bilo u suprotnosti sa imperativnom odredbom člana 198. ZIP-a prema kojoj se rešenjem o izvršenju na novčanim sredstvima koja se vode na računu izvršnog dužnika, nalaže bankama i drugim finansijskim organizacijama, da novčani iznos za koji je određeno izvršenje prenesu sa računa izvršnog dužnika na račun izvršnog poverioca, a za potraživanja za koja je propisana gotovinska isplata, da se taj iznos isplati izvršnom poveriocu u gotovom novcu. Imajući navedeno u vidu takav predlog za izvršenje u kome se predlaže isplata potraživanja pravnog lica u gotovom novcu punomoćniku izvršnog poverioca, trebalo bi odbiti kao neosnovan.

U postupku izvršenja na nepokretnosti ili pokretnim stvarima punomoćnik izvršnog poverioca bez obzira da li je advokat, ovlašćen je da prilikom ročišta za javno nadmetanje – prodaju stvari učestvuje i preduzima sve potrebne radnje u interesu svog vlastodavca, uključujući učešće u samom nadmetanju, korišćenjem pravom preče kupovine i pravom dosuđenja u korist izvršnog poverioca. Navedena ovlašćenja proističu iz odredbi člana 89. stav 1. tačka 2. iz člana 90. ZPP u vezi člana 27. ZIP. Naravno, da vlastodavac – izvršni poverilac u punomoćju može ograničiti prava svog punomoćnika i za pojedine radnje naznačiti da ih ne može obavljati punomoćnik.

I za punomoćnika izvršnog dužnika važe sva pravila propisana u odredbama čl. 84-95. ZPP-a u vezi člana 27. ZIP. To znači da punomoćnik izvršnog dužnika može u postupku izvršenja preduzimati sve radnje pred sudom koje se tiču izjavljivanja pravnih lekova, odlaganja izvršenja, tj. podnošenja zahteva za izuzeće i isključenje, delegaciju suda, prisustvovanje svim radnjama sprovođenja izvršenja (popis, oduzimanje i procena pokretnih stvari, javna prodaja nepokretnih i pokretnih stvari, iselenje i sl.) Takođe je na os-

novu punomoćja izdatog od strane izvršnog dužnika za zastupanje u postupku izvršenja, taj punomoćnik ovlašćen da podnosi predlog za protivizvršenje i u fazi postupka kada se odlučuje o osnovanosti predloga za protivizvršenje (odredbe čl. 59. i 60. ZIP-a) koje predstavljaju povezanu celinu sa postupkom izvršenja koji je vođen po predlogu izvršnog poverioca, preduzima sve radnje u ime i za račun svoje stranke. Kada je u pitanju postupak protivizvršenja treba ukazati i da je punomoćnik izvršnog poverioca u fazi kada se odlučuje o osnovanosti predloga izvršnog dužnika za protivizvršenje, ovlašćen da na osnovu punomoćja koje je izdao izvršni poverilac za zastupanje u postupku izvršenja, preduzima sve potrebne radnje za svog vlastodavca. U navedenoj prvoj fazi postupka protivizvršenja, punomoćnici obe stranke na osnovu ranijeg izdatog punomoćja mogu zastupati vlastodavca i ne treba im novo punomoćje. U drugoj fazi postupka kada se na osnovu pravnosnažnog i izvršnog rešenja kojim sud naloži izvršnom poveriocu da vrati izvršnom dužniku ono što je izvršenjem primio, donosi po predlogu ranijeg izvršnog dužnika rešenje o protivizvršenju (član 61. ZIP-a) koje u stvari po svojoj prirodi predstavlja rešenje o izvršenju, punomoćnici stranaka moraju prilikom preduzimanja prve radnje u postupku da podnesu novo punomoćje. Pomenuta druga faza postupka, predstavlja nezavisan postupak u odnosu na postupak izvršenja koji je vođen po predlogu ranijeg izvršnog poverioca.

Zastupnik privrednog društva je na osnovu zakona, osnivačkog akta ili statuta privrednog društva ovlašćen da u postupku izvršenja preduzima sve radnje, stim što postoje i određena ograničenja predviđena Zakonom o privrednim društvima od kojih ćemo na jedno ukazati.

Kada se privredno društvo pojavljuje u položaju izvršnog dužnika u postupku obezbeđenja novčanog potraživanja zasnivanjem založnog prava na pokretnim ili nepokretnim stvarima na osnovu sporazuma stranaka, a privredno društvo zalaže pokretne stvari ili nepokretnost koja predstavlja imovinu velike vrednosti, ovlašćenje, odnosno donošenje odluke za zaključenje ovakvog pravnog posla je u nadležnosti (delokrugu) skupštine društva. Pod raspolaganjem imovinom velike vrednosti podrazumeva se raspolaganje imovinom društva čija tržišna vrednost u momentu raspolaganja predstavlja najmanje 30% od knjigovodstvene vrednosti imovine društva iskazane u poslednjem godišnjem bilansu. Zaloga i hipoteka su na-

vedenim zakonom predviđeni kao oblici raspolaganja (vidi član 442. ZOPD). Zbog zanačaja ove vrste raspolaganja neophodno je za pravnu valjanost zaključenog sporazuma pred izvršnim sudom da je na preporuku upravnog odbora skupština akcionarskog društva donela odluku kvalifikovanom većinom, da se sporazum pred sudom zaključi i zasnuje založno pravo na nepokretnosti ili pokretnim stvarima (član 443. stav 4. ZOPD). U slučaju da je reč o društvu sa ograničenom odgovornošću, prema odredbi člana 146. stav 2. ZOPD skupština članova društva odlučuje o raspolaganju imovinom velike vrednosti saglasnošću svih članova društva osim ako osnivačkim aktom ili ugovorom članova društva nije određeno da se odlučuje većinom glasova, ali ne manjom većinom od ukupnog broja glasova.

TREĆA LICA I UČESNICI U POSTUPKU IZVRŠENJA

U članu 28. ZIP koji objašnjava značenje izraza i reči upotrebljenih u ovom zakonu pod tačkom 5. definiše učesnika kao lice koje u postupku izvršenja ili obezbeđenja ostvaruje neko svoje pravo ili pravni interes, a nije stranka u postupku. Zanimljivo je da ZIP u odredbama npr. čl. 23, 24, 65, 66. predviđa učešće tzv. trećeg lica u postupku izvršenja i u članu 23. stav 1. istog zakona definiše to lice, kao lice koje tvrdi da u pogledu predmeta izvršenja ima pravo koje sprečava izvršenje. Navedeno upućuje na zaključak da postoji očigledna sličnost u definiciji izraza učesnik i izraza treće lica, ali zakonodavac ipak u odredbu člana 28. ZIP-a nije uvrstio izraz treće lica. Mišljenja smo da je to trebalo učiniti jer u pogledu prava i ovlašćenja koja u postupku izvršenja može da ima učesnik, odnosno može da ima treće lica, postoje sem sličnosti i značajne razlike.

Osnovno pravo trećeg lica jeste, da u slučaju kada se izvršenje sprovodi na predmetu za koji ono tvrdi da u pogledu njega ima takvo pravo koje sprečava izvršenje, izjavi prigovor prvostepenom sudu. Prigovorom treće lica će zatražiti da se izvršenje na tom predmetu proglasi nedopuštenim. Ovim prigovorom će se treće lica služiti najčešće u slučaju (što je pokazala sudska praksa) kada isti će i dokazuje da na predmetu izvršenja (pokretna stvar, nepokretnost) ono ima svojinska prava, a ne izvršni dužnik, zbog čega i prigovara da se na tom predmetu izvršenje ne može sprovesti. Od činjenice da

li je treće lice upućeno na parnicu od strane izvršnog suda, a u kojoj treba da dokaže da je izvršenje na predmetu na kome se sprovodi izvršenje nedopušteno, ili je pak treće lice samo pokrenulo ovu parnicu (izvršni sud je odbacio prigovor trećeg lica na osnovu člana 23. stav 3. ZIP-a), zavisi pravo trećeg lica da zatraži odlaganje izvršenja (član 65. stav 1. ZIP-a). Samo treće lice koje je izvršni sud uputio na parnicu može zatražiti odlaganje izvršenja o kom predlogu je sud dužan da meritorno odluči (usvajanjem ili odbijanjem predloga), dok će predlog za odlaganje trećeg lica koje je bez uputa izvršnog suda pokrenulo parnični postupak, izvršni sud odbaciti kao nedozvoljen.

Ako treća lica ipak svrstamo u učesnike u postupku izvršenja postaviće se pitanje, koja su to druga lica, a mogu se svrstati u kategoriju učesnika i koja su njihova ovlašćenja u ovom postupku. Tipičan primer učesnika jesu lica koja se pojavljuju kao zainteresovani (potencijalni) kupci u postupku izvršenja, ili su već proglašeni kupcima u ovom postupku. Reč je o licima koja se u postupku prodaje nepokretnosti, pokretnih stvari, akcija i udela pojavljuju kao lica koja ostvaruju svoja određena prava i interese. To su takođe i lica koja na predmetu izvršenja koji se prodaje imaju upisano zakonsko pravo preče kupovine, zbog čega moraju biti obaveštene u postupku prodaje i u tom postupku mogu da ostvare svoje pravo. Osim navedenih lica treba pomenuti i založne poverioce koji i kada nisu prijavili potraživanja u postupku prodaje nepokretnosti imaju pravo na namirenje iz cene ostvarene prodajom nepokretnosti.

Iz prava koja navedena lica kao učesnici ostvaruju u postupku izvršenja proizilaze i njihova ovlašćenja u ovom postupku. Sva lica koja su kao zainteresovani kupci učestvovala na javnoj prodaji nepokretnosti koje sprovodi sud u okviru izvršnog postupka, mogu pobijati rešenje o dosuđenju razlozima iznetim u žalbi protiv rešenja o predaji nepokretnosti. Navedeno proizilazi iz odredbe člana 126. st. 5. i 6. ZIP-a, te odredbe člana 129. ZIP-a, s obzirom da je obaveza suda da rešenje o dosuđenju i rešenje o predaji nepokretnosti dostavi svim učesnicima u nadmetanju.

Na isti način se žalbom može služiti i lice koje ima upisano zakonsko pravo preče kupovine, ukoliko je to njihovo pravo povređeno u postupku prodaje. Sa druge strane založni poverioci su ovlašćeni da u smislu člana 143. ZIP-a osporavaju drugim licima ili izvršnom poveriocu postojanje potraživanja, visinu i red potraži-

vanja u fazi namirenja potraživanja. Navedena lica po uputu suda u smislu člana 144. ZIP-a mogu voditi parnični postupak radi ostvarenja svojih prava koja se tiču prava i redosleda namirenja iz cene ostvarene prodajom nepokretnosti.

Navedena pravila o osporavanju potraživanja, na osnovu člana 91. ZIP-a primenjuju se i kada je u pitanju prodaja pokretnih stvari.

Jedno od važnih ovlašćenja učesnika u postupku proizilazi iz odredbe člana 58. ZIP-a i tiče se prava učesnika da od suda zahteva otklanjanje nepravilnosti koje sudski izvršitelj učini u sprovođenju izvršenja. Npr. može se desiti da sudski izvršitelj iseli određena lica iz nepokretnosti koja nije predmet izvršenja u smislu ispražnjenja iste, ili da preda u posed izvršnom poveriocu parcelu koja nije predmet izvršenja. U navedenim slučajevima rešenjem o izvršenju nije određeno da se izvršenja sprovedu iselenjem iz nepokretnosti iz koje je sudski izvršitelj iselio učesnika u postupku, ili je predao parcelu izvršnom poveriocu, a da rešenjem o izvršenju nije određena predaja te parcele. Zbog navedenog učesnik se ne koristi prigovorom trećeg lica, nego zahtevom iz člana 58. ZIP, jer izvršenje nije određeno na predmetu na kome on ima određena prava, nego na nekom drugom predmetu, a prilikom sprovođenja izvršenja sudski izvršitelj je učinio nepravilnost krećući se van granica rešenja o izvršenju.

JAVNI TUŽILAC

Mogućnost da se izvršenje određeno rešenjem nadležnog suda odloži, postoji, osim po predlogu izvršnog dužnika, trećeg lica ili samog izvršnog poverioca i na zahtev nadležnog javnog tužioca. Zakon o javnom tužilaštvu ("Sl. glasnik RS", br. 630/01 sa kasnijim izmenama i dopunama), u odredbama čl. 16, 17. i 18. propisuje mogućnost postupanja javnog tužioca između ostalog i u izvršnom postupku (pred sudom i drugim državnim organom) tj. daje mu ovlašćenje da zahteva odlaganje ili prekid izvršenja odluke. Primetno je da prema odredbama ZIP-a izvršni dužnik i treće lice sudu **predlažu** odlaganje izvršenja, a javni tužilac od suda **zahteva** odlaganje ili prekid izvršenja. Javnom tužiocu kao državnom organu zakonodavac upotrebljavajući izraz "zahteva" daje značajniju ulogu u slučaju da javni tužilac odluči da se koristi ovlašćenjem iz

čl. 16, 17. i 18. pomenutog zakona i interveniše u izvršnom postupku. Navedeno i iz razloga jer za razliku od stranke u postupku, javni tužilac intervenišući u postupku izvršenja osim individualnog štiti i opšti interes. Prema odredbi člana 1. Zakona o javnom tužilaštvu, između ostalog, u nadležnosti je javnog tužioca da štiti ustavnost i zakonitost, te da to čini i ulaganjem pravnih sredstava.

Upravo u slučaju kada javni tužilac smatra da postoje razlozi da vanrednim pravnim sredstvom pobija odluku donetu u sudskom ili drugom postupku, može zahtevati odlaganje ili prekid izvršenja odluke. Kada je u pitanju sudska odluka to će biti slučaj kada javni tužilac namerava da uloži zahtev za zaštitu zakonitosti, protiv izvršne isprave, ili pravnosnažnog rešenja o izvršenju, pri čemu su razlozi za podizanje zahteva za zaštitu zakonitosti promenjeni i značajno su suženi u odnosu na razloge iz prethodnog ZPP-a. Za razliku od odredbi Zakona o javnom tužilaštvu ("Sl. glasnik RS", br. 41/91) kada je sud bio obavezan da odloži ili prekine izvršenje na zahtev javnog tužioca, a na osnovu odredbe člana 14. stav 3. koja je glasila: "Na zahtev nadležnog javnog tužioca sud, odnosno drugi organ, **odložiće**, odnosno **prekinuće** izvršenje. Odlaganje, odnosno prekid izvršenja, traje do donošenja odluke o pravnom sredstvu javnog tužioca", prema odredbi člana 18. stav 1. sada važećeg Zakona o javnom tužilaštvu, sud odlučuje, da li će zahtev za odlaganje ili prekid usvojiti ili ne. Sud će prilikom odlučivanja ceniti, da li je pored činjenice da je nadležni javni tužilac podigao zahtev za zaštitu zakonitosti ispunjen i drugi (uvek neophodni) kumulativni uslov, a on je, da će sprovođenjem izvršenja nastupiti nenadoknativa ili teško nadoknativa šteta. Ukoliko sud nađe da je u konkretnom slučaju ispunjen i navedeni drugi uslov odložiće izvršenje.

Po našem mišljenju treba praviti razliku između zahteva javnog tužioca za odlaganje izvršenja i zahteva za prekid izvršenja. Zahtev za prekid izvršenja javni tužilac može da koristi u slučaju kada na osnovu saznanja do koga je došao sam ili na osnovu informacije zainteresovanog kupca (najčešće izvršni dužnik, smatra da postoje razlozi da vanrednim pravnim sredstvom pobija izvršnu ispravu ili rešenje o izvršenju koje je pravnosnažno. U tom slučaju javni tužilac će zahtevati da nadležni sud prekine izvršenje na rok od 30 dana od dana prijema odluke o prekidu, u kom roku je javni tužilac dužan da shodno odredbi člana 18. stav 2. Zakona o javnom tužilaštvu izjavi vanredno pravno sredstvo. Ukoliko to ne učini, tj.

ne izjavi vanredno pravno sredstvo, prestaje da važi odluka o prekidu i izvršenje se nastavlja. Ukoliko javni tužilac u roku od 30 dana izjavi vanredno pravno sredstvo, tada će biti dužan da o tome obavesti sud koji sprovodi izvršenje i istovremeno zahteva odlaganje izvršenja, a do okončanja postupka pred Vrhovnim sudom Srbije po izjavljenom vanrednom pravnom sredstvu (Zahtev za zaštitu zakonitosti). Činjenica je da zakonodavac u stavu 1. člana 18. Zakona o javnom tužilaštvu ne pravi razliku između odlaganja ili prekida izvršenja, propisujući da odlaganje ili prekid traje do donošenja odluke o vanrednom pravnom sredstvu javnog tužioca. Međutim, analizirajući stav 2. pomenute odredbe člana 18. Zakona o javnom tužilaštvu koji glasi: "Odluka o odlaganju ili prekidu izvršenja prestaje da važi ako javni tužilac u roku od 30 dana od njenog prijema ne izjavi vanredno pravno sredstvo." Mišljenja smo da je primereno da se prekid izvršenja zahteva u fazi kada javni tužilac smatra da postoje razlozi za izjavljivanje vanrednog pravnog sredstva, ali još nije i izjavio vanredno pravno sredstvo, zbog čega prekid može trajati 30 dana od prijema odluke o prekidu izvršenja. Nelogično je donositi odluku o prekidu izvršenja do donošenja odluke o vanredno pravnom sredstvu javnog tužioca, a da on to vanredno pravno sredstvo još nije podigao pred nadležnim sudom. Upravo u momentu kada izjavi vanredno pravno sredstvo, stižu se uslovi da sud odlučuje o zahtevu javnog tužioca za odlaganje izvršenja do donošenja odluke suda koji odlučuje o vanredno pravnom sredstvu javnog tužioca.

Da bi javni tužilac mogao efikasno i na adekvatan način ostvariti ulogu koja mu je poverena zakonom, neophodno je da sudovi u skladu sa imperativnom odredbom člana 4. Zakona o javnom tužilaštvu, na zahtev javnog tužioca istom neodložno dostave spise predmeta koje zatraži javni tužilac koristeći svoja zakonska ovlašćenja. Ovo je neophodno i predstavlja dužnost suda od koga su spisi predmeta zatraženi, a prvenstveno iz razloga poštovanja rokova u kojima javni tužilac može izjaviti vanredno pravno sredstvo. Takođe je neophodno, poštovanje odredbe člana 4. Zakona o javnom tužilaštvu od strane sudova, jer je upravo zahtev za prekid izvršenja izuzetno uslovljeno dostavljanjem spisa predmeta, s obzirom da javni tužilac, nakon razmatranja spisa definitivno odlučuje da li će podići vanredno pravno sredstvo.

Odluke izvršnog suda donete po zahtevu javnog tužioca, bilo da je reč o zahtevu za prekid ili za odlaganje izvršenja mogu se pobijati žalbom o kojoj odlučuje drugostepeni sud. Žalbu mogu izjaviti ili javni tužilac ili izvršni poverilac u zavisnosti od toga kakvu je odluku izvršni sud povodom zahteva javnog tužioca doneo.

ORGAN STARATELJSTVA

Organ starateljstva (Centar za socijalni rad), ima svoju ulogu u jednom uređenom društvu i tu ulogu određuje Zakon. Osnovna uloga organa starateljstva jeste zaštita maloletnih lica, porodice, te punoletnih lica koja iz određenih razloga nisu sposobna da se sama staraju o sebi.

U postupku izvršenja koji je uređen ZIP-om u nekoliko slučajeva je propisana uloga organa starateljstva.

Značaj uloge koju je zakonodavac dao ulozi organa starateljstva u izvršenju odluka iz oblasti porodičnog prava (predaja i oduzimanje deteta) ogleda se i u tome što se u članu 223. ZIP propisuje da predlog za izvršenje ovakvih odluka osim roditelja ili drugog lica kome je dete povereno na staranje može podneti i organ starateljstva. Ovom odredbom, zakon daje aktivnu legitimaciju organu starateljstva za pokretanje ovakvih vrsta izvršenja iako nije označen kao izvršni poverilac u izvršnoj ispravi.

Po mišljenju autora ovog teksta najosetljiviji postupak izvršenja uopšte, jeste, fizičko oduzimanje mal. deteta, najčešće od jednog roditelja i predaja drugom, radi daljeg vaspitanja i staranja. Onaj ko je u praksi (kao sudija, sudski izvršitelj, ili radnik organa starateljstva) imao priliku da učestvuje u takvom postupku zna zašto je to najosetljiviji, a time i najteži postupak izvršenja. U bukvalnom smislu, predmet izvršenja je mal. dete. Kakve sve posledice sam čin oduzimanja mal. deteta od jednog roditelja radi predaje drugom može ostaviti na psihi mal. deteta nije teško pretpostaviti. Ovo naročito iz razloga jer su odnosi između sada bivših bračnih drugova obično jako poremećeni i oni međusobnu netrpeljivost izražavaju, nažalost preko deteta.

Upravo iz navedenih razloga nezamenljiva je uloga organa starateljstva u ovakvom postupku izvršenja. Zato je zakonodavac u članu 224. stav 5. Zakona o izvršnom postupku propisao da kada se izvršenje nije moglo sprovesti izricanjem novčane kazne, sam čin

fizičkog oduzimanja deteta se može obaviti samo u saradnji sa psihologom organa starateljstva, škole, porodičnog savetovališta ili druge specijalizovane ustanove u porodičnim odnosima. Zbog složenosti i osetljivosti ovakvog izvršenja navedena zakonska odredba propisuje da oduzimanje i predaju deteta može obaviti samo sudija. Raniji zakoni o izvršnom postupku nisu sadržavali ovakvu odredbu te je izvršenje mogao sprovesti i sudski izvršitelj.

Prisustvo i saradnja psihologa organa starateljstva, kao uslov bez koga se ne može pristupiti oduzimanju i predaji deteta iako je prisutan sudija i ispunjeni drugi procesni uslovi za sprovođenje izvršenja, neophodno je upravo zbog posedovanja stručnih znanja i iskustva sa kojima raspolaže psiholog. On će biti taj koji će proceniti da li s obzirom na stanje u kom se dete nalazi treba sprovesti izvršenje upravo tog dana kada je zakazano, odnosno taj koji će razgovorom sa roditeljima ili detetom omogućiti da se izvršenje sprovede bez značajnijih negativnih posledica po psihi deteta.

Naravno isti je slučaj i kada se izvršenje sprovodi odmah oduzimanjem deteta i predajom drugom roditelju bez prethodnog novčanog kažnjavanja (član 226. ZIP), jer je utvrđeno da je ugrožen život, zdravlje ili psihofizički integritet deteta.

Zakon je upravo radi zaštite ličnosti deteta (osim u slučaju iz pomenutog člana 226. ZIP), propisao da se pre pristupanja samom fizičkom oduzimanju deteta, prethodno, izvršenje sprovodi izricanjem i naplatom novčane kazne u skladu sa čl. 216 i 45. ZIP. Ovakav vid sankcije prema izvršnom dužniku, predviđen je samo zbog toga da bi se dete bez značajnijih trauma predalo izvršnom poveriocu, a izvršni dužnik eventualno naterao da to učini i bez pristupanja fizičkom oduzimanju.

Zbog navedenih posledica koje sam fizički čin oduzimanja ostavlja neumitno na dete, bilo bi poželjno i preporučljivo, psihologa organa starateljstva, uključiti u postupak izvršenja već i u fazi kada se ono sprovodi izricanjem novčane kazne. Psiholog bi kroz razgovor i ukazivanje na posledice koje fizičko oduzimanje može ostaviti na dete (prvenstveno sa izvršnim dužnikom) nastojao da objasni izvršnom dužniku da je u interesu deteta da postupi po izvršnoj sudskoj odluci i preda dete bez fizičkog oduzimanja.

Navedeno zakonsko rešenje omogućava zaštitu deteta u situaciji kada jedan od roditelja kome je dete povereno na dalje staranje i vaspitavanje iz bilo kojih razloga ne pokreće postupak izvršenja

na osnovu izvršne isprave kojom je naložena predaja deteta tom roditelju, a roditelj ili neko drugo lice koje treba da ga preda, na bilo koji način zlostavlja dete. Upravo je organ starateljstva taj koji u navedenom slučaju treba da interveniše, tako što će na osnovu citirane zakonske odredbe iz člana 223. ZIP podneti predlog za izvršenje.

Još samo u jednom slučaju ZIP (član 211. stav 3) predviđa učešće organa starateljstva u postupku izvršenja, ali se ono svodi na obavezu suda da obavesti organ starateljstva o izvršenju, kada se isto sprovodi radi ispražnjenja i predaje nepokretnosti (iselenje), a iselenjem su obuhvaćena maloletna lica. Zakon dalje ništa ne propisuje, ali imajući u vidu standarde međunarodnog prava i konvencije o zaštiti prava deteta to znači da organ starateljstva ima obavezu da se stara o zaštiti prava i interesa maloletnog deteta u slučaju da roditelji nakon iselenja nisu odmah u mogućnosti da omoguće adekvatan smeštaj detetu.

Ono o čemu Zakon ništa ne govori jeste da li se iselenje u slučaju kada je njime obuhvaćeno i maloletno dete može sprovesti, ako sud nije obavestio nadležni organ starateljstva (opština na čijoj teritoriji nalazi nepokretnost iz koje se sprovodi iselenje)? Mišljenja smo da se iselenju ne može pristupiti ako sud o sprovođenju iselenja nije obavestio organ starateljstva, jer bi u suprotnom odredba člana 211. stav 3. ZIP bila obesmišljena. Nasuprot navedenom, u slučaju kada sud o iselenju uredno obavesti nadležni organ starateljstva, a niko od radnika tog organa ne pristupi na iselenje, izvršenju se može pristupiti. Ovo iz razloga jer su uloga suda i uloga organa starateljstva u postupku izvršenja potpuno razgraničene. Uloga suda je da omogući sprovođenje izvršne sudske odluke, a organ starateljstva da zaštiti interese i ličnost maloletnog deteta.

AGENCIJA ZA PRIVATIZACIJU

Imajući u vidu da se u praksi postupanja sudova u Srbiji, u nekoliko slučajeva dogodilo u postupku izvršenja u fazi kada sud dostavi rešenje o izvršenju na naplatu novčanog potraživanja NBS – OPN, a protiv izvršnog dužnika koji se nalazi u postupku privatizacije, da agencija za privatizaciju dopisom nalaže prekid izvršenja NBS – OPN. Nalazimo za potrebno da se nakratko osvrnemo na ovakvo postupanje Agencije za privatizaciju. Agencija se u

dopisu kojim NBS - OPN nalaže prekid izvršenja poziva na odredbe čl. 31, 33. i 34. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji.

Postavlja se pitanje ima li osnova tj. da li je Agencija za privatizaciju ovlašćena na ovakvo postupanje i intervenciju u postupku izvršenja.

Prema odredbi člana 5. stav 1. Zakona o privatizaciji ("Sl. glasnik RS", br. 38/01, 18/03 i 45/05) Agencija za privatizaciju jeste pravno lice koje prodaje kapital, odnosno imovinu i promovise, inicira, sprovodi i kontroliše postupak privatizacije, u skladu sa zakonom. Prema odredbi stava 2. istog člana Agencija obavlja i poslove stečajnog upravnika, ako je stečajno veće imenuje da obavlja te poslove u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečajni postupak, a stavom 3. Agencija u obavljanju poslova kontrole u smislu propisa o privatizaciji, proverava: usklađenost programa privatizacije ili programa restruktuiranja sa propisima, usklađenost priliva sredstava po osnovu izvršene prodaje sa ugovorom o prodaji i izvršenje ugovora o prodaji u kojem je Agencija ugovorna strana, kao i prenos akcija bez naknade zaposlenima.

Prema odredbama Zakona o agenciji za privatizaciju ("Sl. glasnik RS" br. 38/01 i 135/04) na koji upućuje stav 4. citirane odredbe člana 5. Zakona o privatizaciji, u čl. 6,7,8,9,10. i 11. bliže su navedeni i opisani poslovi i radnje u nadležnosti Agencije za privatizaciju i tiču se postupanja Agencije u samom postupku privatizacije, a što je već pomenuto u članu 5. Zakona o privatizaciji. Ni u ovom zakonu nisu propisana posebna ovlašćenja Agencije u postupku izvršenja pred sudom.

Zakon o izvršnom postupku ne ustanovljava bilo kakva ovlašćenja Agenciji za privatizaciju, niti se Agencija pominje u ovom zakonu. Prema odredbama ZIP-a odlaganje izvršenja je moguće na predlog izvršnog poverioca, izvršnog dužnika i trećeg lica, a po posebnom (specijalnom) zakonu u odnosu na ZIP, zakon o javnom tužilaštvu odlaganje ili prekid je moguće i na zahtev javnog tužioca. Odluku o odlaganju ili prekidu, naravno donosi sud.

Gore navedeno upućuje na zaključak da Agencija za privatizaciju nije ovlašćena da zahteva prekid ili odlaganje izvršenja, a posebno ne da nalaže prekid izvršenja koje je rešenjem odredio sud. Ovo ne isključuje dužnost suda da primenjujući Zakon (mislimo na Zakon o privatizaciji) ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 31. sa-

mostalnih članova Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji prekine postupak izvršenja, odnosno odbije predlog u slučaju da izvršenje nije dozvoljeno rešenjem.

Agencija nije zastupnik subjekta privatizacije u postupku izvršenja, niti je Zakonom o privatizaciji ustanovljeno ovlašćenje Agenciji da može zahtevati prekid i odlaganje izvršenja. Agencija za privatizaciju se u postupku stečaja koji se sprovodi nad stečajnim dužnikom čiji je kapital pretežno društveni, pojavljuje kao stečajni upravnik ovakvog stečajnog dužnika, ali nema nikakva ovlašćenja u zastupanju u izvršnom postupku privrednog subjekta koji nije u stečaju i ima svoje organe upravljanja i zastupanja.

Pitanje tumačenja i domašaja odredbi čl. 33. i 34. samostalnih članova Zakona o izmenama i dopunama Zakona o privatizaciji, te čl. 20, 20g. i 23a. Zakona o privatizaciji, a koja se tiču otpusta duga i namirenja potraživanja državnih i drugih poverilaca prema subjektu privatizacije, jeste posebno pitanje koje zaslužuje poseban prostor imajući u vidu značaj i različita tumačenja navedenih zakonskih odredbi.

IZVRŠENJE PO SLUŽBENOJ DUŽNOSTI

Postupak izvršenja po službenoj dužnosti, a naročito samo pokretanje tog postupka je izazivalo različita pravna stanovišta još od stupanja na snagu ZIP iz 1978.g. i ona su se zadržala sve do danas.

Pitanja koja se postavljaju i u vezi kojih postoje različiti pravni stavovi su:

- Da li je reč o jednostranačkom postupku?
- Ko je ovlašćen, da se pojavi u ulozi izvršnog poverioca?
- Da li se postupak pokreće formalnim predlogom za izvršenje (ako se prihvata stanovište da ipak postoje dve stranke u ovoj vrsti postupka), ili se samo od strane donosioca izvršne isprave ista dostavlja izvršnom sudu na dalji postupak?

Postoji u praksi niz slučajeva kada se izvršni postupak pokreće po službenoj dužnosti, a u skladu sa članom 2. stav 2. sada važećeg ZIP. To je izuzetak od načela dispozicije u skladu sa kojim se postupak izvršenja pokreće na predlog izvršnog poverioca.

Slučajevi u kojima se izvršni postupak pokreće su:

- izvršenja radi naplate novčane kazne izrečene u krivičnom postupku,
- naplata novčane kazne izrečene prema odredbama ZPP, tokom parničnog postupka (kršenje procesne discipline od strane punomoćnika i stranaka, narušavanje reda i ometanje ročišta za glavnu raspravu, ometanje postupka dostave),
- naplata novčanih kazni koje izriču trgovinski sudovi u postupku privrednih prestupa,
- naplata novčanih potraživanja po rešenjima upravnih organa.

Član 2. stav 2. ZIP ne govori ništa o tome ko ima položaj izvršnog poverioca u postupku izvršenja koji je pokrenut po službenoj dužnosti. Zakon o izvršnom postupku iz 1978.g. je sadržavao odredbu člana 4. koja je propisivala ko ima položaj poverioca u ovoj vrsti izvršenja.

Postavlja se pitanje, da li u ovim postupcima treba podneti formalni predlog za izvršenje uz izvršnu ispravu, ili je dovoljno da organ koji je doneo izvršnu ispravu istu samo dostavi nadležnom izvršnom sudu, kako bi ovaj sproveo na dalji postupak izvršenje.

Imajući u vidu da se u najvećem broju slučajeva izvršenja po službenoj dužnosti, novčana sredstva naplaćena od izvršnog dužnika, uplaćuju na poseban račun Republike Srbije i predstavljaju prihod u republičkom budžetu, mogao bi se izvesti zaključak da bi Republika Srbija bila ta koja bi se pojavljivala u ulozi izvršnog poverioca, da bi njen zakonski zastupnik formalno predlagao izvršenje i uopšte sudelovao u izvršnom postupku. Međutim, smatramo da je ovakvo rešenje neprihvatljivo i neprimereno postupku izvršenja po službenoj dužnosti. Ovo iz razloga jer je smisao ove vrste postupka, da ga inicira organ koji je doneo izvršnu ispravu. U suprotnom postupak bi izgubio svoju oficijelnost i pre svega efikasnost.

Teoretski gledano postupak izvršenja po službenoj dužnosti jeste jednostranački, jer je u njemu jedina stranka izvršni dužnik. "U stvarima u kojim se izvršni postupak pokreće po službenoj dužnosti izvršenje se sprovodi radi ostvarenja potraživanja koja su nastala, odnosno koja su utvrđena prvenstveno radi zaštite općih, javnih interesa. Namirenje tih potraživanja poverjeno je neposrednoj brizi nadležnog izvršnog suda. Osim suda, nema subjekta koji bi bio procesno ovlašćen da u postupku štiti javni interes: postupak

je jednostranački. Sam izvršni sud zadužen je i odgovoran za savjesno i efikasno izvršenje svog zadatka."²⁾

Praktično je najbolje rešenje koje se i inače najčešće koristi u postupanju naših sudova, a to je, da ulogu izvršnog poverioca u formalno-pravnom smislu ima organ koji je doneo izvršnu ispravu. To je dakle najčešće sud, odnosno organ uprave i oni mogu biti stranka u postupku jer im se na osnovu zakona, a u smislu odredbe člana 2. stav 2. ZIP priznaje stranačka sposobnost iako nemaju svojstvo pravnog lica (nemaju pravnu sposobnost). "Odgovarajuća primjena Zakona o parničnom postupku u pogledu stranačke i procesne (parnične) sposobnosti stranaka ne bi trebala da uzrokuje posebnih problema. I u izvršnom postupku bit će prilike da sam sud izvršenja odlučuje o priznavanju stranačke sposobnosti oblicima udruživanja koji nemaju pravne sposobnosti (v. Triva, Gppp, 60/4). Trebalo bi uzeti da je stranačka sposobnost priznata samim Zakonom o izvršnom postupku, onim određenim subjektima koji su po odredbi čl. 2/3 ZIP ovlašteni da pokrenu postupak izvršenja ili osiguranja iako nemaju pravne sposobnosti (npr. sindikalna organizacija ili neki drugi organ)."³⁾

Naravno da ova stranačka sposobnost ima dejstvo samo u konkretnom izvršnom postupku. Ovo rešenje je najprimerenije u cilju efikasnijeg vođenja postupka, te omogućavanja izvršnom dužniku da koristi pravni lek protiv rešenja o izvršenju koje se u ovom slučaju i formalno donosi. Ovakav pristup podrazumeva da organ koji je doneo izvršnu ispravu podnosi formalni predlog za izvršenje u kome su pored ostalih elemenata naznačeni izvršni poverilac (npr. opštinski sud..., trgovinski sud...), sredstvo izvršenja koje ipak treba da opredeli izvršni poverilac, a ne sud koji sprovodi izvršenje. Na ovaj način sud će stavljanjem pečata dozvole rešenjem odrediti izvršenje, izvršni dužnik stiče mogućnost da u žalbi iznese sve razloge koji sprečavaju izvršenje. Ukoliko bi se u praksi prihvatila pomenuta jednostranačka koncepcija postupka izvršenja po službenoj dužnosti, tada bismo imali situaciju da izvršni sud sam mora, da kada dobije izvršnu ispravu od nadležnog organa (čime se in-

2) Dr Siniša Triva, Velimir Belajec i mr Mihajlo Dika "Sudsko izvršno pravo" opći dio, "Informator", izdavačka kuća, Zagreb, 1980.g. strana 85.

3) Dr Siniša Triva, Velimir Belajec i mr Mihajlo Dika "Sudsko izvršno pravo" opći dio, "Informator", izdavačka kuća, Zagreb, 1980.g. strana 88.

icira postupak), odredi sredstvo izvršenja (u jednostranačkom postupku to bi onda praktično morao da radi izvršni sud) koji se ujedno pojavljuje kao sud koji određuje i sprovodi izvršenje, što je neprihvatljivo za sud koji sprovodi postupak.

NAPLATA DRŽAVNIH POTRAŽIVANJA

Najvažnija stavka u budžetu svake države jeste prihod države ostvaren po osnovu naplate poreza. Zbog toga je za državu veoma važno da postupak prinudne naplate poreza učini što efikasnijim.

Prinudnu naplatu novčanih obaveza po osnovu poreza vrši poreska uprava u skladu sa odredbama čl. 77–111. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji ("Sl. glasnik RS", br. 80/02 sa izmena 84/02, 23/03, 70/03 i 55/04). Sredstva izvršenja su ista kao i u sudskom izvršnom postupku (pokretne stvari, nepokretnosti, novčana potraživanja, hartije od vrednosti, gotov novac, nenovčana potraživanja), a u pogledu izuzimanja, važe ista pravila koja primenjuje Zakon o izvršnom postupku (vidi član 42. st. 5. i 7; čl. 70, 111. i 155. ZIP).

Sam postupak prinudne naplate poreza u osnovi je sličan naplati novčanog potraživanja u sudskom izvršnom postupku (izvršenje radnje su popis, zaplena, zabrane, založno pravo, procena – utvrđivanje vrednosti stvari koja se predaje, sama prodaja te namirenje dospele poreske obaveze), stim što postoje određene specifičnosti u odnosu na postupak izvršenja pred sudom. Specifičnosti proizlaze pre svega iz razloga oficijelnosti izvršnog postupka koji sprovodi nadležna poreska uprava. Tako npr. predmet na kome će se provesti izvršenje radi prinudne naplate poreza određuje rešenjem sama poreska uprava (član 84. stav 3. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji). U korist Republike Srbije kao poreskog poverioca u cilju obezbeđenja poreskog potraživanja ustanovljeno je zakonsko založno pravo i to do namirenja poreskog duga ili poništenja poreskog rešenja (član 86. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji). Na zahtev poreske uprave nadležni organ vrši upis prava svojine poreskog obveznika na nepokretnosti ukoliko na istoj poreski obveznik nije upisan kao vlasnik nepokretnosti u javnoj knjizi (član 87. stav 6. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji), stim da poreska uprava po službenoj dužnosti pribavlja dokaz o nepokretnosti koje su svojina poreskog obveznika od organa nadležnog za vođenje registra ne-

pokretnosti u slučaju kada je pravo svojine upisao u registar na poreskog obveznika (član 90. stav 1. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji). Kada je stvar na kojoj se sprovodi izvršenje u posedu drugog lica, a ne poreskog obveznika, to drugo lice je dužno da na zahtev poreskog izvršitelja preda tu stvar za svrhu prinudne naplate, ili da plati poresku obavezu poreskom izvršitelju, te se smatra da su radnje drugog lica izvršene po nalogu poreskog obveznika (član 103. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji). U postupku izvršenja pred sudom sudski izvršitelj nije ovlašćen da bez pristanka trećeg lica vrši popis i oduzimanje pokretnih stvari izvršnog dužnika koje se zateknu u državi- ni trećeg lica (član 73. stav 3. ZIP-a). Kada se porez prinudno naplaćuje prodajom nepokretnosti poreskog obveznika, poreska uprava utvrđuje početnu vrednost na osnovu pravilnika kao podzakonskog akta i to na način na koji se utvrđuje tržišna vrednost nepokretnosti kao osnovica poreza na prenos apsolutnih prava vodeći računa, da li na nepokretnosti ostaju određena prava i tereti posle prodaje (član 107. stav 2. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji i člana 2. Pravilnika, "Sl. glasnik RS", br.17/04). Nepokretnost se u postupku prodaje radi naplate poreza, može prodati na usmenom i javnom nadmetanju na drugim i sledećim nadmetanjima i za cenu nižu od 50% utvrđene početne vrednosti, a najnižom od 1/3 utvrđene početne vrednosti (član 109. st. 6, 8. i 9. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji). U sudskom postupku prodaje nepokretnosti najniža cena na drugom ročištu za nadmetanje i sledećim ne može biti niža od 2/3 od procenjene vrednosti (član 125. stav 2. ZIP-a). Nepokretnost se prenosi u svojinu RS u vrednosti 1/3 utvrđene početne vrednosti u slučaju, ako se nepokretnost nije mogla prodati putem, usmenog javnog nadmetanja, ni putem neposredne pogodbe (član 110. stav 5. Zakona o poreskom postupku i poreskoj administraciji), što predstavlja jednu vrstu dosuđenja u korist izvršnog poverioca koja postoji u postupku prodaje nepokretnosti pred sudom.

Treća lica svoja prava na stvarima koja su predmet postupka prinudne naplate ostvaruju izlučnom tužbom koju podnose nadležnom sudu.

Pokrenuti postupak prinudne naplate poreza ima prednost u odnosu na postupak izvršenja pred sudom u slučaju kada se oba postupka vode na istom predmetu, te se postupak pred sudom shodno odredbi člana 6. stav 3. u vezi stava 2. ZIP prekida.